

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI PREZIDENTI HUZURIDAGI
STATISTIKA AGENTLIGI**

**KADRLAR MALAKASINI OSHIRISH VA STATISTIK TADQIQOTLAR
INSTITUTI**

TOJIYEVA MAXLIYOXON JAHONGIR QIZI

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA TURIZM SOHASINING
IQTISODIY RIVOJLANISHINI STATISTIK BAHOLASH**

08.00.06 – “Ekonometrika va statistika”

**Iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) ilmiy
darajasini olish uchun yozilgan
DISSERTATSIYA**

Ilmiy rahbar:
iqtisodiyot fanlari doktori, professor
B.K. G‘oyibnazarov

Toshkent – 2024

MUNDARIJA

	KIRISH.....	3
I bob.	TURIZM SOHASINING IQTISODIY RIVOJLANISHINI STATISTIK TADQIQ ETISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI	12
1.1.	Turizm sohasining iqtisodiy rivojlanishini statistik tadqiq etishning nazariy asoslari.....	12
1.2.	Turizm sektorini statistik hisobga olish va axborotlar bazasini shakllantirish.....	24
1.3.	O‘zbekiston Respublikasida turizm sektorini rivojlantirishdagi muammolar va ularni hal etish yo‘llari	45
	1-bob bo‘yicha xulosa	57
II bob.	O‘ZBEKISTONDA TURIZM SEKTORI RIVOJLANISHINING IQTISODIY-STATISTIK TAHLILI.....	59
2.1.	Milliy iqtisodiyotda turizm tarmog‘ining tutgan o‘rnini statistik baholash.....	59
2.2.	Milliy hisoblar tizimi standartlari asosida turizm xizmatlari bozorini statistik tahlil qilish uslubiyati	76
2.3.	Turizm xizmatlari sohasi ko‘rsatkichlarining iqtisodiy-statistik tahlili.....	84
	2-bob bo‘yicha xulosa.....	108
III bob.	O‘ZBEKISTONDA TURIZM XIZMATLARI RIVOJLANISHIDAGI ASOSIY TENDENSIYALARNING EKONOMETRIK MODELLARINI TUZISH VA PROGNOZLASH.....	109
3.1.	Turizm xizmatlarining rivojlanishi bo‘yicha xorijiy tajriba va undan foydalanish yo‘nalishlari.....	110
3.2.	Turizm sohasida statistik hisobotlar va ularni takomillashtirish yo‘nalishlari.....	122
3.3.	O‘zbekistonda turizmni milliy iqtisodiyotning strategik sektori sifatida rivojlanishini ekonometrik modellashtirish va prognozlash.....	132
	3-bob bo‘yicha xulosa.....	144
	XULOSA.....	146
	FOYDALANGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI.....	150
	ILOVALAR.....	163

KIRISH

Dissertatsiya mavzusining dolzarbligi va zarurati. Bugungi kunda turizm industriyasi jahon iqtisodiyotining eng istiqbolli sohalaridan biriga aylanib bormoqda. Jahon turizm tashkiloti(JTT)ning ma'lumotlariga ko'ra "...turizm daromadlilik darajasi bo'yicha uchinchi, tovar va xizmatlar eksportida to'rtinchi o'rinda, uning jahon yalpi ichki mahsulotidagi ulushi o'rtacha 10,4 foizni tashkil etmoqda..."¹.

Jahon iqtisodiyotida turizm sohasini barqaror rivojlantirish, turizm xizmatlarini ko'rsatish hajmi va sifat darajasini oshirish hamda milliy iqtisodiyotdagi ulushini ko'paytirish borasida ko'plab ilmiy tadqiqotlar olib borilmoqda. Ushbu jarayonda jahon miqyosida turizm sohasida faoliyat yuritayotgan korxona va tashkilotlarning turizm xizmatlari samaradorligini oshirish uslubiyotini takomillashtirish, ularning samarali iqtisodiy strategiyasini yaratish, turizm xizmatlarining tashqi bozorlardagi raqobatbardoshligini oshirish mexanizmini yaratish, faoliyat samaradorligini statistik usullarda kompleks baholash va prognozlashga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bu borada, turistik kompaniyalar tomonidan ko'rsatilayotgan xizmatlarni standartlashtirish va sifatini oshirish uchun dunyo standartlariga javob beruvchi statistik tasnifni ishlab chiqish, innovatsion strategiyalardan maqsadli foydalanish muhim hisoblanadi.

Mamlakatimizni rivojlantirishning 2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasida² turizm, transport, axborot-kommunikatsiya, jumladan dasturiy ta'minotlar va boshqa xizmatlar eksportini 1,7 baravarga oshirish yoki 4,3 mlrd. AQSH dollariga yetkazish, to'siqsiz turizm infratuzilmasini mamlakatning asosiy turizm shaharlarida keng joriy etish, 2026-yilgacha turizm sohasida band aholi sonini 2 baravar oshirib, 520 ming nafarga yetkazish, turizm va madaniy meros obyektlari infratuzilmasini rivojlantirish hamda 8 mingdan ortiq madaniy meros obyektlaridan samarali foydalanish bo'yicha davlat

¹ www.unwto.org rasmiy sayt ma'lumotlaridan olingan.

² Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёевнинг 2022-йил 28-январдаги “2022 — 2026-йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги ПФ-60-сонли фармони. www.lex.uz

dasturini qabul qilish³ kabi muhim vazifalar belgilab berilgan. Bunday vazifalardan kelib chiqib, bugungi kunda milliy iqtisodiyotning strategik sektori sifatida respublikamizda turizmni jadal rivojlantirish uchun qulay iqtisodiy, tashkiliy-huquqiy shart-sharoitlar yaratish, hududlarning ulkan turizm salohiyatidan samarali foydalanishni zamonaviy statistik usullarda kompleks baholash, milliy turizm mahsulotlarini yaratishni ifodalovchi statistik ko'rsatkichlar tizimini ishlab chiqish hamda statistik axborotlar bazasini kengaytirish dolzarb vazifa hisoblanadi.

Dissertatsiya tadqiqoti O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-sonli "2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi, 2022-yil 15-yanvardagi PF-52-sonli "Turizm, madaniyat, madaniy meros va sport sohalarini yanada rivojlantirish uchun qo'shimcha sharoitlar yaratish to'g'risida"gi, 2018-yil 3-fevraldagi PF-5326-sonli "O'zbekiston Respublikasi turizm salohiyatini rivojlantirish uchun qulay sharoitlar yaratish bo'yicha qo'shimcha tashkiliy chora-tadbirlar to'g'risida"gi farmonlari, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 26-apreldagi PQ-135-sonli "Respublikaning turizm salohiyatini jadal rivojlantirish hamda mahalliy va xorijiy turistlar sonini yanada oshirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi, 2017-yil 16-avgustdagi PQ-3217-sonli "2018-2019-yillarda turizm sohasini rivojlantirish bo'yicha birinchi navbatdagi chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarorlari hamda mazkur sohaga tegishli boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishda muayyan darajada xizmat qiladi.

Tadqiqotning respublikada fan va texnologiyalar rivojlanishi-ning ustuvor yo'nalishlariga bog'liqligi. Tadqiqot ishi respublika fan va texnologiyalar rivojlanishining I. "Demokratik va huquqiy jamiyatni ma'naviy-axloqiy hamda madaniy-ma'rifiy rivojlantirish, innovatsion iqtisodiyotni shakllantirish" ustuvor yo'nalishiga muvofiq bajarilgan.

Muammoning o'rganilganlik darajasi. Iqtisodiy adabiyotlarda turizm bozori rivojlanishining turli jabhalariga xos nazariy va uslubiy masalalar

³ Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёевнинг 2022-йил 28-январдаги "2022 – 2026-йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида"ги ПФ-60-сонли фармони. www.lex.uz